

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д.ф.н. Иван Кацарски в качеството му на член на научното жури за провеждането на конкурса за академичната длъжност „доцент“, обявен в „Държавен вестник“, бр. 106 от 15.12.2020 г., професионално направление 2.3. „Философия“ (Философия на политиката), за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и прогнози“

Единствен кандидат в конкурса е гл. ас. д-р Благвеста Илиева Николова. Тя се представя с една монография на английски език, публикувана от престижно международно издателство, и 15 научни статии и доклади, седем от които са на английски език; пет от статиите са публикувани в списания с ISI импакт-фактор и/или със SJR ранг, а други четири – в други реферирани и индексирани издания. Николова е посочила 26 броя цитирания на нейни публикации – всички в чуждестранни англоезични издания. Участвала е в множество международни научни форуми. Участвала е също в разработването на четири научни проекти, от които три са международни. Николова е експерт към Research Executive Agency за етическо оценяване на проекти в

рамките на следните програми: H2020-MSCA-IF-2016, H2020-MSCA-IF-2017, H2020-MSCA-IF-2018, H2020-MSCA-IF2019, H2020-SPACE-202-LEIT, H2020-MSCA-IF-2020. Чела е лекции в чужбина, посветени на интегрирането на етиката в изследователски проекти. С оглед на тези данни е напълно логично, че д-р Николова съществено надвишава минималните национални изисквания за заемането на академичната длъжност „доцент“.

Ако трябва максимално кратко да опиша проблематиката, която изследва д-р Николова, бих си послужил със следните ключови думи: наука, технологии, иновации, прогнозиране, бъдеще, етика, пазар, управление, демокрация. Тези теми лесно могат да бъдат обединени чисто външно, повърхностно, „публицистично“. Трудовете на Николова обаче носят тъкмо противоположни характеристики: задълбоченост, концептуална вгълбеност и рефлексивност, автентична философичност. Тези

характеристика са показател и предпоставка за високи теоретични постижения, които ще се опитам да конкретизират от моя гледна точка по-нататък.

Първо, д-р Николова показва непоносимост към елементарните и широко разпространени визии за науката и технологиите: сциентизъм, технологически детерминизъм и научно-технологически оптимизъм, от една страна, и технологически апокалипсиси, усилено разработвани и оформяни като печеливш търговски продукт. Николова преодолява тези крайности чрез задълбочен социалнофилософски и етически центриран анализ на действителните проблеми на изследванията и иновациите в съвременния социален контекст.

Второ, Николова идентифицира главната причина за социалните и моралните проблеми, характеризиращи съвременното научно-технологично развитие. Тя убедително показва, че това е разкъсването на връзката между технологичен прогрес и хуманистичната идея за „добрия живот“ и самореализация на човека. Капитализмът, особено в неговия неолиберален вариант, се проявява не само като чисто икономическо, но и като нормативно господство, застрашаващо автентичната човечност и социална общност. Пазарът, колонизира цялото социално и нормативно пространство.

Трето, д-р Николова търси разрешението на този колосален проблем в един вид социализация и етизация на изследванията и технологиите. Те трябва да престанат да бъдат контролирани единствено от експерти (учени, инженери, бизнесмени и политици), а да се отворят към обществото, към потребностите, ценностите и участието на множество социални субекти.

Четвърто, много важна и ценна черта, характерна за работите на Николова, е това, че тя не се задоволява с представянето на едно желано идеално състояние. Напротив, тя не само чертае една позитивна перспектива, но анализира и големите пречки пред нейното осъществяване, които често я блокират напълно. Например, според авторката, демократичното участие може да се превърне в компромис, отразяващ съотношението на силите на различните участници. Демократичното участие може също да стане параван за недобросъвестността и себичните интереси на някои от участниците. И т.н.

Пето, достойнство на работите на Николова е също това, че те не се ограничават с академичната дискусия по проблематиката на отговорните изследвания и иновации

(ОИИ). В тях подробно се разглеждат опитите за реализиране на целите на ОИИ в реалния научно-технологичен процес. В това отношение предмет на специално внимание са съответните документи на Европейския съюз. Николова представя не само декларираната визия на ЕС за отговорни изследвания и иновации, но и противоречията в нея и факторите, които възпрепятстват нейното осъществяване.

Шесто, Николова демонстрира отлична литературна осведоменост по тематиката на ОИИ. Тя се проявява не като реферирание на текстове, а като задълбочено и критично вникване в концепциите, водещо към самостоятелни теоретични изводи.

Седмо, работите на д-р Николова, посветени на ОИИ, нямат аналог в българската научна книжнина. У нас тази тематика не е представена на академично ниво, а е просто привлекателна възможност за печелене на проекти и провеждане на семинари с подчертана апологетична тенденция. Напротив, работите на Николова са на най-високото световно ниво.

Бих отправил някои препоръки по отношение на бъдещата работа на д-р Николова. Най-съществената се отнася до възможно разширяване и може би частична преориентация на анализите. Какво имам предвид? Високото равнище на рефлексивност понякога води авторката до антиномии, омагьосани кръгове и задънени улици. Има възли, които не могат да се развържат, а само да се разсичат. По-конкретно, нормативната хегемония на пазара не може да бъде неутрализирана само чрез опити за включване на непазарни субекти, просто защото последните са властово маргинализирани. Невъзможно е да настъпи съществена позитивна промяна, без да се трансформират властовите структури на обществото (в частност, ограничаване на мощта и влиянието на едрия бизнес, съществено реформиране на интелектуалната собственост и т. н.).

Бих препоръчал също един по-възможност по-директен и достъпен за по-широка публика стил на писане. Така посланията на авторката биха стигнали до по-широк кръг образовани читатели.

Благовеста Николова е талантив млад изследовател, реализирал се на високо световно ниво. Мога да дам най-висока оценка за нейните интелектуални и морални качества. Нямам съвместни публикации с нея.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на всичко казано до тук, смятам, че гл. ас. д-р Благовеста Илиева Николова притежава всички качества за заемане на академичната длъжност „доцент“. Категорично и убедено гласувам тя да бъде избрана на тази длъжност в професионално направление 2.3. „Философия“ (Философия на политиката), за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и прогнози“.

27 март 2021 г.

Проф. д.ф.н. Иван Кацарски: